

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn

2021-2022

1 Diben

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi prif waith Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn yn ystod y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2021 a 31 Mawrth 2022. Prif rôl y Pwyllgor yw darparu cyngor annibynnol i Brif Arolygydd EF a Swyddog Cyfrifyddu Estyn. Felly, yn ystod y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi delio â'r prosesau strategol ar gyfer risg, rheoli a llywodraethu trwy ganlyniadau'r archwiliadau mewnol ac allanol yn ogystal â'r broses hunanwerthuso a phrosesau eraill. Mae gan y Pwyllgor rôl allweddol mewn diffinio agweddau ar y gwaith archwilio a monitro ymatebion rheolwyr i'r materion a godwyd.
- 1.2 Mae'r adroddiad yn disgrifio'r modd y bu i'r Pwyllgor gyflawni'r cyfrifoldebau hyn yn ystod 2021-2022 a chanlyniad y gwaith mewn perthynas â gwelliannau pellach wrth lywodraethu a rheoli'r sefydliad. Mae'r adroddiad wedi ei fwriadu i lywio Datganiad Llywodraethu'r Swyddog Cyfrifyddu a fydd yn cael ei gynnwys yn Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol Estyn ar gyfer 2021-2022.

2 Y Pwyllgor yn ystod 2021-2022

- 2.1 Roedd aelodau o'r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:

Judith Fabian	Cyfarwyddwr Anweithredol
Arwel Thomas	Cyfarwyddwr Anweithredol (Cadeirydd)
Ronnie Alexander	Cyfarwyddwr Anweithredol
Emyr Roberts	Cyfarwyddwr Anweithredol (wedi'i gyfethol o 1 Mehefin 2021 ymlaen)

Roedd y mynychwyr o blith rheolwyr Estyn yn cynnwys:

Meilyr Rowlands	PAEM, Estyn (hyd at 31 Awst 2021)
Owen Evans	PAEF, Estyn (o 1 Ionawr 2022 ymlaen)
Jassa Scott	Cyfarwyddwr Strategol, Estyn
Phil Sweeney	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol, Estyn (hyd at 31 Rhagfyr 2021)
Claire Morgan	Cyfarwyddwr Strategol, Estyn (PAEM Dros Dro 1 Medi tan 31 Rhagfyr 2021)
Mererid Wyn Williams	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Canolog, Estyn (o 1 Ionawr 2022 ymlaen)

Gellir gweld cylch gorchwyl y Pwyllgor o fewn Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol Estyn a dangosir tâl yr aelodau yng Nghyfrifon Adnoddau Blynyddol Estyn (mae'r ddwy ddogfen ar gael ar wefan Estyn). Mae'r Pwyllgor yn ddiolchgar i Phil Sweeney am ei rôl yn sicrhau effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y Pwyllgor ac yn dymuno'n dda iddo wrth iddo ymgymryd â'i rôl newydd yn y sefydliad. Mae'r Pwyllgor yn croesawu Mererid Wyn Williams yn brif gyswilt a hwylusydd ar gyfer rhaglen waith y Pwyllgor.

- 2.2 Yn ystod 2021-2022, parhaodd Archwilio Cymru i ddarparu gwasanaeth Archwilio Allanol a darparodd RSM wasanaeth Archwilio Mewnol.
- 2.3 Yn unol â'r hyn a drefnwyd, cyfarfu'r Pwyllgor ar 5 Mai 2021, 5 Gorffennaf 2021, 3 Tachwedd 2021 ac 8 Chwefror 2022 ac fe gafwyd presenoldeb llawn yn y

cyfarfodydd hyn gan y rheiny a restrwyd uchod. Mae'n arferol i gyfarfodydd ystyried adroddiadau'n ymwneud â gwaith archwilio a gwblhawyd o fewn y flwyddyn bresennol a'r flwyddyn ariannol flaenorol lle cwblhawyd y gwaith maes archwilio yn agos at ddiwedd y flwyddyn; roedd hyn yn wir am 2021-2022.

- 2.4 Ni chynhaliwyd unrhyw gyfarfodydd ychwanegol eraill yn ystod y flwyddyn i ymateb i ddigwyddiadau neu faterion. Roedd cynrychiolwyr yr archwilwyr allanol a mewnol yn bresennol ym mhob un o'r cyfarfodydd a rhoddodd Robert Gairey (Estyn) gymorth ysgrifenyddol i'r Pwyllgor. Mynychodd aelodau eraill o staff Estyn y Pwyllgor pan oedd materion yn gysylltiedig â'u cyfrifoldebau yn cael eu trafod.
- 2.5 Roedd safon yr adroddiadau, ymateb rheolwyr, olrhain argymhellion a chyfraniad holl aelodau'r Pwyllgor yn cael eu nodi'n gyson. Roedd aelodau'r Pwyllgor, sy'n gweithredu'n dda fel grŵp, yn parhau i holi cwestiynau perthnasol ac amserol. Mae gan aelodau'r Pwyllgor yr arbenigedd a'r profiadau gofynnol.
- 2.6 Trwy gydol y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi parhau i weithredu'n electronig, gyda'r holl bapurau'n cael eu cyflwyno i aelodau trwy allrwyd Estyn neu drwy atodiadau e-bost. Cynhaliwyd pob cyfarfod o bell, gan ddefnyddio Microsoft Teams, ac aethpwyd i'r afael ag unrhyw broblemau technegol yn gyflym gydag aelodau'r Pwyllgor i sicrhau bod y cyfarfodydd yn hwylus ac yn mynd yn eu blaen heb anhap technegol. Fe wnaeth pawb a oedd yn bresennol werthuso'r holl gyfarfodydd, ac roedd yr ymateb yn gadarnhaol, ar y cyfan. Mae adborth o'r fath ar ddiwedd cyfarfodydd, sy'n nodwedd o holl gyfarfodydd Llywodraethu Estyn, yn galluogi pawb sy'n bresennol i fynegi eu safbwyntiau, ac mae hyn yn arwain at welliannau i ansawdd.

3 Amgylchedd rheoli

3.1 Archwilio Mewnol

- 3.1.1 Yn dilyn ymarferiad caffael ffurfiol, cafodd y contract i ddarparu gwasanaethau archwilio mewnol ei ail-ddyfarnu i RSM ym Mai 2019 am gyfnod cychwynnol o un flwyddyn gyda darpariaeth i'w ymestyn am hyd at ddwy flynedd arall yn amodol ar adolygiadau o berfformiad. Wrth ddyfarnu'r contract, cytunwyd ar ymagwedd newydd at waith archwilio, yn seiliedig ar weithio ar y cyd i gynhyrchu mapiau sicrwydd ar gyfer gweithgareddau sy'n benodol i Estyn, rhwng Estyn ac RSM. Mae'r adroddiadau sicrwydd hyn wedi helpu gwreiddio arferion da ymhellach ar gyfer prosesau adnabod a rheoli risg, a chafodd y contract ei ymestyn am flwyddyn ym Mai 2020, ac am flwyddyn arall ym Mawrth 2021.
- 3.1.2 Ar sail rhaglen waith gytûn (a sefydlwyd yn dilyn proses Asesiad Archwiliad Anghenion), fe wnaeth y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg adolygu'r adroddiadau canlynol a ddarparwyd gan yr Archwilydd Mewnol (RSM).

Adroddiadau	Sgôr sicrwydd	Nifer yr argymhellion (sgôr blaenoriaeth)
Llywodraethu	Sylweddol	2 (Isel)
Ymgysylltu â rhanddeiliaid	Rhesymol	2 (Canolig)
Rheolaethau ariannol allweddol	Sylweddol	0
Rheoli perfformiad Adnoddau Dynol	Rhesymol	2 (Isel) 4 (Canolig)
Gweithgarwch dilynol	Cynnydd Da	5 (Isel)

- 3.1.3 Cynllunnir cwmpas Archwilio Mewnol er mwyn darparu lefel resymol o sicrwydd fod systemau llywodraethu a rheoli risg allweddol Estyn yn gweithredu'n effeithiol a bod rheolaethau mewnol cadarn ar waith. Gan gofio hyn, mae'n bleser dweud nad yw RSM wedi gweld bod angen gwneud unrhyw argymhellion lefel uchel. Mae RSM wedi dweud eu bod yn fodlon ag ymatebion y rheolwyr i'r argymhellion hyn ac yn derbyn mewn rhai achosion y dylid sicrhau cydbwysedd rhwng lleihau risg a rhoi gweithdrefnau rheoli costus ar waith.
- 3.1.4 Nodwedd arall o gwmpas Archwilio Mewnol yw cynnal adolygiadau dilynol o argymhellion y cytunwyd arnynt yn flaenorol ynghyd ag adolygiadau cydymffurfio neu hapwiri. Mae'r system olrhain ar gyfer yr argymhellion ym mhob adroddiad archwilio wedi parhau i gael ei defnyddio yn ystod y flwyddyn, ac mae'n cynnwys gwybodaeth fel dyddiad cwblhau ar gyfer camau gweithredu penodol, perchnogaeth, adroddiadau cynnydd gan reolwyr a ph'un a oedd y camau gweithredu wedi cael eu cwblhau gan Estyn a'u gwirio gan Archwilio Mewnol. Mae'n bleser nodi bod RSM wedi adrodd am lefel uchel o gydymffurfio, gan ganmol Estyn am lefelau gweithredu argymhellion blaenorol. Fel Pwyllgor, rydym hefyd yn ddiolchgar i RSM am ddarparu argymhellion diweddarach mewn rhai meysydd sy'n adlewyrchu newidiadau naill ai mewn gweithdrefnau neu arferion. Mae'r dull hwn yn ategu'r adolygiadau o systemau craidd eraill ac yn cynnig safbwynt newydd i'r broses archwilio.
- 3.1.5 Parhaodd David Broughton yn Bennaeth Archwilio mewnol am y flwyddyn ariannol gyfan. Mae RSM wedi rhoi sicrwydd nad oes unrhyw achos o wrthdaro buddiannau yr hoffent adrodd amdano a'u bod wedi cydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus wrth ymgymryd â'u gwaith archwilio. Dywed eu cynllun blynyddol ar gyfer 2021-2022 **"Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw berthynas a allai effeithio ar annibyniaeth a gwrthrychedd y tîm, ac y mae angen ei datgelu o dan safonau archwilio mewnol."**
- 3.1.6 Dywed barn flynyddol RSM ar gyfer y 12 mis yn dod i ben ar 31 Mawrth 2022 **"Mae gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol."** Dyma lefel uchaf y farn y mae RSM yn ei rhoi yn eu hadroddiadau blynyddol.

3.2 Archwilio Allanol

- 3.2.1 Cyflwynodd Archwilio Cymru y ddogfen Cyflawniadau'r Archwiliad yn y cyfarfod ym Mai 2021 ar gyfer archwilio Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon Estyn 2020-2021. Eglurodd y ddogfen hon gyfrifoldebau cymharol Estyn ac Archwilio Cymru.
- 3.2.2 Adolygwyd y gwaith Archwilio ar gyfer cyfrifon 2020-2021 yng nghyfarfod y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg yng Ngorffennaf 2021. Yn adroddiad ISA 260 i'r rheiny sydd â gofal am lywodraethu, **cyhoeddodd Archwilio Cymru farn archwilio amodol** a nodont ymhle yr oedd ganddynt bryderon perthnasol am rai agweddau ar y cyfrifon; yn dilyn y Llythyr o Gynrychiolaeth, cyhoeddwyd **barn archwilio ddiamedd**, a datganodd Archwilio Cymru eu bod yn fodlon i PAEF fel Swyddog Cyfrifyddu gymeradwyo cyfrifon 2020-2021. Nododd Archwilio Cymru nad oedd unrhyw achos o wrthdaro buddiannau ar eu rhan nhw.
- 3.2.3 Tynnodd Archwilio Cymru sylw at ychydig feysydd lle y gellid gwneud gwelliannau. Oherwydd gwallau a amlygwyd trwy brofion cychwynnol Archwilio Cymru ar ragdaliadau a chroniadau gwariant nad yw'n ymwneud â thaliadau, ehangont ein profion, a amlygodd wall pellach. Daeth gwaith pellach i asesu risg camddatganiad

perthnasol i'r casgliad nad oedd unrhyw risg camddatganiad perthnasol yn weddill, ond roedd risg y gallai gwallau amherthnasol fodoli o hyd. Felly, argymhellont wella'r gweithdrefnau ynghylch rhagdaliadau, croniadau, cysoniadau banc ac Asedau Anghyfredol. Yn dilyn y Llythyr o Gynrychiolaeth, rhoddwyd **barn ddiamed** i'r **datganiadau ariannol** ac, ar ôl i'r Archwilydd Cyffredinol eu llofnodi, **fe'u gosodwyd gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Gorffennaf 2021.**

4 Cydweithrediad rhwng Archwilio Mewnol ac Allanol

- 4.1 Mae'r Pwyllgor wedi trafod y modd y mae'r Archwilwyr Mewnol ac Allanol yn cyfathrebu a gweithio gyda'i gilydd i leihau lefel unrhyw waith wedi'i ddyblygu. Mae RSM ac Archwilio Cymru wedi rhoi gwybod i'r Pwyllgor bod deialog a chydlynu parhaus wedi digwydd eleni.
- 4.2 Mae'r Pwyllgor yn fodlon ag ansawdd y gwasanaeth a ddarperir gan yr Archwilwyr Mewnol ac Allanol.

5 Llywodraethu Corfforaethol

- 5.1 Gwerthuswyd ansawdd y gwaith archwilio a gwaith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio sawl dull gwahanol, sef:
 - gwerthusiad ar ddiwedd cyfarfod a hunanwerthusiad blynyddol gan aelodau
 - olrhain y camau gweithredu a gytunwyd yn holl gyfarfodydd y Pwyllgor
 - arfarniad blynyddol o Gyfarwyddwyr Anweithredol gan PAEF/Swyddog Cyfrifyddu
 - adolygiad blynyddol o Gylch Gorchwyl
 - cyfarfod blynyddol gyda'r Archwilwyr Mewnol ac Allanol
- 5.2 Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor wedi cael ei ddsbarthu i'r holl aelodau gyda'r papurau er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor yn canolbwyntio ar ei brif gyfrifoldebau. Caiff Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol Estyn ei adolygu'n rheolaidd yn y Bwrdd Strategaeth hefyd, ac fe gaiff Cylch Gorchwyl y Pwyllgor ei ddiweddarau fel y bo'n briodol.
- 5.3 Mae datganiad sicrwydd chwarterol y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Canolog yn parhau i fod yn rhan ganolog o drafodaethau'r Pwyllgor ac mae'n rhoi manylion am llywodraethu, rheoli risg a rheolaethau mewnol Estyn. Mae'r datganiad hwn yn llywio'r Datganiad Llywodraethu, sydd wedi bod ar agenda'r Pwyllgor trwy gydol 2021-2022.
- 5.4 Bob mis Mai, mae'r Pwyllgor yn adolygu risgiau'r Tîm Cyllid. Dyma gofrestr risg benodol, sy'n canolbwyntio ar y risgiau yn gysylltiedig â phrosesau a gweithdrefnau ariannol Estyn. Mae'r risgiau'n cynnwys asesiad o'r rheolaethau i ddarganfod twyll, a gwerthusiad o effeithiolrwydd neilltuo dyletswyddau.
- 5.5 Yn unol â blynyddoedd blaenorol, mae'r Pwyllgor wedi cymhwyso safonau llywodraethu uchel. Dan arweiniad y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Canolog, cynhaliodd aelodau hunanadolygiad o effeithiolrwydd ar sail yr ymatebion a'r camau gweithredu a gofnodwyd yn 2020 yn erbyn pecyn cymorth y Swyddfa Archwilio Genedlaethol i asesu effeithiolrwydd y Pwyllgor. Fe wnaeth yr adolygiad yn erbyn pecyn cymorth y Swyddfa Archwilio Genedlaethol alluogi'r aelodau i ddod i'r casgliad

fod y Pwyllgor yn gweithredu'n effeithiol ac y gallai ddangos arfer gadarn, gyda thystiolaeth o her gefnogol i reolwyr ac archwilwyr. Nodwyd rhai camau gweithredu pellach a gynlluniwyd i adeiladu ar arferion presennol y Pwyllgor:

- Sicrhau bod cyfarfod blynyddol yn cael ei gynnal gyda chynrychiolydd Swyddog Cyfrifyddu Llywodraeth Cymru, gyda gwahoddiad i ddod i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg i arsylwi'r trafodaethau
- Gwahodd arbenigwyr allanol ar bynciau fel seiberddiogelwch a gwrthdwyll i annerch y Pwyllgor; archwilio'r posibilrwydd o gael cytundeb rhwng cyrff a noddir i ddarparu cynghorwyr allanol ar sail gyfnewid
- Parhau i ymestyn cynnwys datganiadau sicrwydd chwarterol y Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Canolog a chynnwys tystiolaeth o sicrwydd yn gysylltiedig â gwasanaethau a ddarperir yn allanol, fel y gyflogres
- Gwella dealltwriaeth aelodau o gyfrifon blynyddol, a'u gallu i graffu arnynt, trwy fynd i sesiwn hyfforddiant ar eirfa ariannol, trefniadau cyllido a pholisïau cyfrifyddu
- Adolygu a gwella'r rhaglen sefydlu i aelodau newydd fel ei bod yn cynnwys sesiynau briffio gyda chyn-aelodau

5.6 Teimlai aelodau fod y diwylliant 'gwella' yn y sefydliad yn parhau i gael ei adlewyrchu ym mhopeth a oedd yn dod gerbron y Pwyllgor. Mae'r Pwyllgor yn ymdrechu i wella'n barhaus ac felly mae'n ddiolchgar i bawb sy'n cyfrannu at ei waith mewn modd mor gadarnhaol.

5.7 Mae'r eitem sefydlog ar ddiweddariadau cyfreithiol a rheoleiddio gan yr Archwilwyr Mewnol ac Allanol yn sicrhau bod yr aelodau'n cael gwybod yn llawn am unrhyw newidiadau sy'n effeithio ar sefyllfa Estyn o ran y gyfraith, adrodd neu gydymffurfio, i'r graddau y mae'n effeithio ar waith y Pwyllgor. Mae'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Canolog hefyd yn darparu diweddariadau rheolaidd gan Grŵp Penaethiaid Adnoddau Cyrff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, a'i Is-Grŵp Swyddogion Cyllid, gan gynnwys unrhyw ohebiaeth berthnasol at y Swyddog Cyfrifyddu. Mae PAEF yn darparu diweddariad llafar ym mhob cyfarfod ar y datblygiadau yn Estyn ac unrhyw newidiadau allanol a allai effeithio ar waith a chyfrifoldebau'r Pwyllgor.

6 Risg a Thwyll

6.1 Mae'r Pwyllgor yn parhau i fod yn fodlon fod gan Estyn Bolisi priodol ar Reoli Risg sy'n cael ei oruchwylio gan y Bwrdd a bod ei gofrestr risg yn adlewyrchu'n ddigonol y risgiau y mae Estyn yn eu hwynebu a'u heffaith debygol. Mae'r gofrestr risg hefyd yn nodi'r camau a gymerwyd gan reolwyr i liniaru a dileu'r risgiau. Gan fod aelodau'r Pwyllgor yn gwasanaethu fel cyfarwyddwyr anweithredol ar Fwrdd Estyn hefyd, gallant gael golwg dda ar risgiau a chymryd rhan uniongyrchol mewn trafodaethau am strategaethau a chamau gweithredu rheoli risg.

6.2 Mae'r Pwyllgor hefyd yn fodlon fod proses ddigonol ar waith i hysbysu am achosion o dwyll neu dwyll posibl pan fyddant yn codi a bod Estyn wedi rhoi digon o eglurder a hyfforddiant i staff ynglŷn â sut i ddelio ag achosion o'r fath. Rydym hefyd yn cael gwybod gan ein Harchwilwyr Allanol a Mewnol pan fydd twyll canfyddedig wedi cael ei nodi a sefydlwyd trefniant cysylltu priodol gyda'r swyddfa cymorth arbenigwyr twyll yn Llywodraeth Cymru. Cadarnhaodd adroddiadau sicrwydd y Cyfarwyddwr

Gwasanaethau Canolog i'r Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg nad oedd unrhyw achosion o dwyll neu amheuaeth o dwyll wedi codi yn ystod y flwyddyn.

7 Materion ychwanegol

7.1 Yn ystod y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi cael gwybodaeth ac wedi adolygu'r materion canlynol:

- manylion am yr holl ildiau hawl ac ymadawiadau
- adroddiad blynyddol ar gostau ymgynghoriaeth
- datganiad Archwilio Cymru – Ymholiadau'r archwiliad i'r rheiny sydd â gofal am Lywodraethu a Rheoli
- Papurau a diweddariadau amrywiol wedi eu darparu gan RSM ac Archwilio Cymru

8 Casgliad

8.1 Mae'r Pwyllgor wedi gweithredu yn unol â safon uchel yn ystod y flwyddyn ac wedi cael gwybodaeth briodol, reolaidd ac amserol am gynhyrchu cyfrifon adnoddau Estyn, ac yn benodol am amgylchedd rheoli Estyn. **Mae'r Pwyllgor yn parhau i fod yn fodlon y gall y Swyddog Cyfrifyddu fod yn sicr i raddau helaeth wrth gwblhau'r Datganiad Llywodraethu fod sefyllfa Estyn o ran rheoli, risg a llywodraethu yn 2021-2022 yn gadarn.**

9 Diolchiadau

9.1 Rwy'n ddiolchgar i bawb sydd wedi mynychu'r Pwyllgor am eu gwaith a'u cyfraniad yn ystod y flwyddyn. Mae gwaith Phil Sweeney, Mererid Williams a Robert Gairey, gyda chefnogaeth gan aelodau staff eraill, wedi bod yn ganolog i waith y pwyllgor, a gwerthfawrogir eu cyfraniadau. Rwyf hefyd yn ddiolchgar i Amanda Hughes, Clare James a Gareth Lucey o Archwilio Cymru ac i Clare a David Broughton o RSM am eu cymorth a'u cyngor yn ystod y flwyddyn.

Arwel Thomas
Cadeirydd Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn
Gorffennaf 2022